

Gymnázium na Frýdecké bude mít nový název

Myšlenka dát našemu gymnáziu konkrétní pojmenování po nějaké osobnosti vězela v hlavách některých současníků už delší dobu, ale do života se jí rozhodl uvést teprve stávající ředitel Tomáš Hudec.

Nutno dodat, že s nadšenou podporou členů školní nadace, byť s mírnými rozpaky některých kolegů.

Výběr prošel hustým sítím. Tím propadly návrhy jako Jiří Třanovský, těšínský rodák a současník Jana Amose Komenského, Jaroslav Fragner, architekt současné budovy gymnázia, jež je kulturní památkou funkcionalistické architektury, Konstantin Petřík, první stálý ředitel, František Vlácil, proslulý režisér, který se v Českém Těšíně narodil... až zůstalo jméno jediné – Josef Božek.

A proč zrovna on? Co má s Těšínem, potažmo s naším gymnáziem společného?

Převodů se našlo hned několik. Důvodem jde o člověka, jehož jméno je spojeno s vědou – byl již ve své době uznávaným mechanikem a konstruktérem, jenž na sebe upozornil zejména sestrojením prvního parovozu v českých zemích. A k vědě má taková instituce, jako je gymnázium, nepochybně blízko. Nermalou váhu mělo určité i to, že jde o člověka nezataženého balastem politických přešlapů dob minulých. Rozhodující roli sehrál ovšem jeden zcela zásadní detail z jeho života – Josefa Božka s Těšínem úzce pojí jeho studentské počátky.

Osud mu připravil něco jiného

Projděme si tedy alespoň krátce jeho curriculum vitae. Narodil se 28. února 1782 v rodině nezámožného mlynáře v nedalekých Bierchu u Blietska. Zdálo by se, že o jeho budoucím povolání mlynáře bylo od koleby rozhodnuto. Osud tomu však chtěl jinak. Mlýnskému synkovi, kterého ve mlýně odmalíčka fascinovala spíše soukoll různých archaických technických zařízení než mouka, umožnili rodiče studovat.

A jeho prvním studijním ústavem, na němž strávil svá „středoškolská“ léta, bylo právě gymnázium v Těšíně. Už tady údajně sestrojil u čtyřicet důmyslných mechanismů a modelů, kterými uváděl v údiv své učitele. Dva roky pak studoval v Bímě, než odešel v roce 1804 do Prahy. Rakouskou monarchii právě oťásla porážka v bitvě s Napoleonem u Slavkova, když se Božek rozhodl ukončit studium na pražské

Ředitel gymnázia Tomáš Hudec s Radko Kynčlem v Národním technickém muzeu v Praze.

univerzitě a přijmout nabídku ředitele pražské polytechniky Františka Antonína Gerstnera, který jasněji rozpoznal Božkův výjimečný talent.

Nastoupil na Štávovský polytechnický ústav jako mechanik a byl nadšen. Otevřelo se před ním pole netušených možností. Protože ho dojmalo utrpení vojáků, kteří se z bojů vraceli jako invalidé, začal se okamžitě zabývat výrobou pohyblivých protéz. Bylo to v té době něco nevidaného a Božkovu pomoc začali vyhledávat i zámožní lidé. Sestrojením protéz pro knížete Ypsilantiho a ruského důstojníka Danilevského si získal skutečný věhlas a popularitu. Tím ovšem šlře jeho nápadů zdaleka vyčerpána nebyla. S velkým zaujetím konstruoval hodiny, jednak pro účely výuky na polytechnice, ale i pro účely speciální – od typů přenosných, interiérových až po věžní. Jeho přesné kyvadlové hodiny pro hvězdárnu v Klementinu z roku 1812 sloužily v Astronomickém ústavu v Praze až do roku 1984. Možná vzádně inspirovaný mlýnským kolem v rodném Bierškém mlýně konstruoval čerpadla pro vodárny a spoustu dalších technických novinek.

Vůz na parní pohon za vlastní

K zásadní akceleraci na vrchol zájmu technické veřejnosti o jeho práci došlo v roce 1811. Tehdy přivezl hrabě Jiří František August Buquoy do Čech první „parní stroj“. Šlo spíše o jednotlivé, jen hrubě opracované

součásti anglického parního stroje a právě Josef Božek byl pověřen jejich složením a zprovozněním. Pustil se okamžitě, tehdy ještě ne třicetiletý, s obrovským nasazením do díla. A nejenže se mu podařilo uvést do chodu anglický parní stroj, ale napadlo ho, že vyrobí vlastní samoohybný vůz na parní pohon. Jeho nadřízený, ředitel polytechniky Gerstner, se mu vysmál. Považoval parní stroj na kolech za nesmyslnou hračku. Vynálezce tedy musel sáhnout do svých vlastních úspor a nejméně díly si vyráběl po nocích tajně sám. Když pak předstoupil před ředitele ústavu a oznámil mu, že jeho parní vůz je hotov, Gerstner nebyl schopen řeči.

V srpnu 1815 napsal Božek přísemnou žádost zemskému prezidentovi o povolení veřejné produkce

U hrobu Josefa Božka na Olšanech.

v pražské Královské oboře (dnešní Stroumce), a aby získal zpátky alespoň část vynaložených finančních prostředků, požádal o svolení prodávat na produkci vstupenky. Podle plakátů se mělo předvádění konat v neděli 17. září, ale ve skutečnosti k němu došlo až o týden později, neboť Božek náhle onemocněl. Předvádění parovozu v českých zemích a na evropském kontinentu vůbec poprvé se zúčastnila především vysoká šlechta – většina si do vozu i sedla. Jízdy se odvažně zúčastnila i hraběnka Kounicová, možná jako první žena na světě.

Opět na mizině

Vystoupení mělo obrovský úspěch! Nadšený Božek se okamžitě pustil do stavby lodí s parním pohonem, což ho stálo další dva roky práce a odříkání. Ale velká parolod měla být senzací a Božek spoléhal na to, že mu třeba za vstupenky nahradí výdaje, na které mu už dávno nestačily skromné úspory.

Prvního srpnového dne roku 1817 se v Královské oboře setlo četné obecenstvo. Než vůz představení začalo, strhla se náhlá bouřka a prudký liják zvedal obecenstvo v okamžiku rozehal. Navíc v nastalém zmatku někdo ukradl pokladnu se všemi vybranými penězi.

Božek se ocitl na mizině. Stavbou parovozu i parolodi se zadlužil natolik, že byl nucen rozprodat celý svůj majetek, aby uspokojil věřitele. Nakonec v duševní depresi a zoufalství prototyp parního vozu rozbil a na

Josef Božek.

Božkova manželka.

Božkoví synové – Romuald a František.

jakékoli další experimenty s parním strojem až do konce života zanevřel. Stráhl se do ústraní, úplně však nezatrpkl. Věnoval se dále výrobě skvělých hodin, a dokonce sestavil vagony pro první koněspěšnou železnici na evropské pevnině vedoucí z Českých Budějovic do Lince.

Zemřel předčasně 21. října 1835, ve věku 53 let, na zápal plic, který si uhnal si při práci na novém pražském vodovodu... Téměř v zapomnění.

Historie na něj však nezapomněla. Už v ní navždy pevně zakotvil. Pochození jeho talentu nesli dál i jeho synové. Starší František navázal na jeho činnost hodinářskou a převzal po něm i funkci mechanika polytechniky, zatímco mladší Romuald vynalézal a konstruoval dopravní prostředky, časoměrné přístroje a lékařské či hudební nástroje.

Božkův hrob na Olšanských hřbitovech vypadal poněkud omšle

a opuštěně, když ho loni na podzim členové hlavního výboru naší nadace v čele s ředitelem Hudcem mezi stovkami jiných vypátrali. Vydali se tehdy „po stopách Josefa Božka“ v Praze a doslova přehrál informaci o něm nažerpali v Národním technickém muzeu od renomovaného historika techniky a jemné mechaniky, kurátora tamějších strojírenských a hodinářských sbírek, Radko Kynčla. U Bož-

kova pomníku si pak předsevzali, že k hrobu nového patrona našeho gymnázia každoročně alespoň jednou, „na Dujičky“, zajedeme, vyčistíme ho a zapálíme tam na jeho památku svíci.

Novým názvem – Gymnázium Josefa Božka – bude škola slavnostně pokřtěna 18. června 2016 u příležitosti oslav 95. výročí našeho gymnázia a oficiálně ho začne užívat od 1. září 2016.

ALENA HASÁKOVÁ

První budova gymnázia v Masarykovy sady (1921).

Současná budova gymnázia (2016).

FOTO | ARCHIV

Českotěšínské gymnázium oslaví pětadevadesátiny

V životě člověka jsou devadesáté páté narozeniny nepochybně úctyhodným důvodem k oslavě a nejnak je tomu i v životě školy. Ta sice díky stále přítomnému mládí ve svých zdech nestárne, na důstojnosti jí to však pranic neubírá. Řádi bychom prostřednictvím těchto řádků uvedli ve známost, že pro absolventy naší alma mater připravujeme při této příležitosti pečlivě a s láskou setkání, jimiž chceme na-

šemu gymnáziu vzdát zasloužené hold.

Samotné oslavy začnou v pátek 17. června „dnem otevřených dveří“ a vernisáží výstav spojených s historií školy. Vyvrcholením prvního dne oslav bude večerní koncert souboru Hradičtán v evangelickém kostele Na Rozvoji, na který zveme i širší veřejnost.

Hlavním dnem oslav bude sobota 18. června, kdy se stane dějštěm

nejrůznějších akcí po celý den až do pozdních večerních hodin celý areál školy. Venku bude probíhat zahradní slavnost spojená s bohatým občerstvením a kulturním programem, zatímco v budově školy budou mít absolventi možnost „vrátit se zpátky do lavic“, setkat se tu s bývalými spolužáky a nostalgicky zavzpomínat na studentská léta.

Poslední den oslav, v neděli 19. června, se v dopoledních ho-

dinách uskuteční v evangelickém kostele Na Rozvoji a v katolickém kostele v Masarykovy sady bohoslužby vedené našimi absolventy.

Konkrétní informace týkající se oslav aktualizujeme průběžně na našich webových stránkách (www.gmct.cz) a s velkým očekáváním se, milí absolventi a přátelé našeho gymnázia, těšíme na Vaši hojnou účast.

ALENA HASÁKOVÁ,

ZA PŘÍPRAVNÝ VÝBOR OSLAV